Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
RIMVYDAS NORKUS
föredraget den 2 oktober 2025 [1]

Mål C-516/24 [Winderwill] [i]

BC, regelbundet företrädd av sitt juridiska ombud,
mot
LG

(begäran om förhandsavgörande från Amtsgericht Schleswig (Distriktsdomstolen i Schleswig, Tyskland))

”Begäran om förhandsavgörande – Civilrättsligt samarbete – Behörighet – Väckande av talan vid domstol – Ansökan om rättshjälp vad avser en ansökan om ändring av underhållsskyldighet – Ansökan om ändring av underhållsskyldighet som ingetts i ett senare skede vid domstolar i en annan medlemsstat”

1. Förevarande begäran om förhandsavgörande avser förordning (EG) nr 4/2009 [2] om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet. Mot bakgrund av de tillämpliga bestämmelserna och de faktiska omständigheterna i förevarande mål, kommer den hänskjutande domstolens tolkningsfråga att leda domstolen att tolka begreppet handling motsvarande en stämningsansökan i den mening som avses i artikel 9 a i denna förordning. Domstolen ska särskilt pröva frågan om en ansökan om rättshjälp [3] som ingetts av den underhållsberättigade i syfte att väcka talan mot den underhållsskyldige kan omfattas av detta begrepp.

[1] Originalspråk: franska.

[i] Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

[2] Rådets förordning av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (EUT L 7, 2009, s. 1; rättelser i EUT L 131, 2011, s. 26, och i EUT L 8, 2013, s. 19).

[3] I förevarande förslag till avgörande omfattar uttrycket *aide judiciaire* (rättshjälp) även begreppet *aide juridictionnelle* (rättshjälp) i den mening som avses i relevant nationell rätt som den hänskjutande domstolen har hänvisat till i sin begäran om förhandsavgörande.

I. Tillämpliga bestämmelser

A. Internationell rätt

2. Artikel 3.1 i Haagprotokollet [4] har följande lydelse:

”Underhållsskyldighet ska regleras av lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist, om inte annat föreskrivs i detta protokoll.”

3. I artikel 4 i protokollet fastställs särskilda regler till förmån för vissa underhållsberättigade, vilka särskilt är tillämpliga på föräldrars underhållsskyldighet mot sina barn. I punkt 3 i denna artikel föreskrivs följande:

”Utan hinder av artikel 3 ska domstolslandets lag tillämpas om den underhållsberättigade har väckt talan vid behörig myndighet i den stat där den underhållsskyldige har sin hemvist. Om den underhållsberättigade inte kan få underhåll från den underhållsskyldige med stöd av denna lag, ska dock lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist tillämpas.”

B. Unionsrätt

Förordning nr 4/2009

4. I skäl 1 i förordning nr 4/2009 anges att denna förordning antogs av unionslagstiftaren för att uppnå dess mål att bevara och utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten för personer säkerställs.

5. Enligt skäl 9 är syftet med förordningen att göra det enklare att erhålla en dom om ett underhållsbidrag som automatiskt är verkställbar i en annan medlemsstat utan övriga formaliteter.

6. Enligt skäl 36 och kapitel V i förordningen, med rubriken ”Möjlighet till rättslig prövning” i samma förordning, syftar förordningen till att skapa ett särskilt system för rättshjälp vid underhållsskyldighet som innebär att fullt bidrag lämnas för kostnader i samband med förfaranden rörande underhållsskyldighet mot barn under 21 år och som har inletts genom centralmyndigheterna.

7. I skäl 44 i förordningen anges att dess syfte är att ändra förordning (EG) nr 44/2001 [5] genom att ersätta bestämmelserna om underhållsskyldighet i den förordningen.

8. I artikel 3 i förordning nr 4/2009 föreskrivs följande:

”I frågor som gäller underhållsskyldighet i medlemsstaterna ska behörigheten ligga hos

[4] Detta protokoll återfinns i bilagan till rådets beslut 2009/941/EG av den 30 november 2009 om Europeiska gemenskapens ingående av Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet (EUT L 331, 2009, s. 17) (nedan kallat 2007 års Haagprotokoll).

[5] Rådets förordning av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

a) domstolen i den ort där svaranden har hemvist, eller

b) domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist, eller

…”

9. I artikel 9 a i förordningen, med rubriken ”Väckande av talan vid domstol”, föreskrivs följande:

”Vid tillämpningen av detta kapitel ska talan anses ha väckts vid en domstol:

a) när stämningsansökan eller motsvarande handling har ingivits till domstolen, förutsatt att käranden sedan inte har underlåtit att vidta de mått och steg som denne var skyldig att vidta för att få delgivningen av svaranden verkställd, eller …”

10. I artikel 12 i förordningen, med rubriken ”Litispendens”, föreskrivs följande:

”1. Om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater rörande samma sak och målen gäller samma parter, ska varje domstol utom den vid vilken talan först väckts självmant låta handläggningen av målet vila till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig.

2. När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, ska övriga domstolar självmant avvisa talan till förmån för den domstolen.”

11. I artikel 15 i samma förordning föreskrivs följande:

”Den lag som ska tillämpas på underhållsskyldighet ska fastställas i enlighet med ’2007 års Haagprotokoll’ i de medlemsstater som är bundna av det instrumentet.”

C. Tysk rätt

1. FamFG

12. I 76 § 1 i Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (lagen om förfarandet i familjemål och i mål som rör frivillig rättsvård) (nedan kallad FamFG) föreskrivs följande:

”Bestämmelserna i civilprocesslagen om rättshjälp gäller i tillämpliga delar för ansökan om [rättshjälp enligt FamFG], om inte annat föreskrivs nedan.”

13. I 77 § 1 FamFG föreskrivs följande:

”Innan [rättshjälp] beviljas kan domstolen ge övriga berörda parter tillfälle att yttra sig. I ett ansökningsförfarande ska svaranden ges tillfälle att yttra sig över huruvida han eller hon anser att villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda, såvida detta inte framstår som olämpligt av särskilda skäl.”

14. I 113 § 1 FamFG föreskrivs följande:

”I äktenskaps- och familjemål … [gäller] de allmänna och särskilda reglerna i civilprocesslagen om förfaranden inför domstol i tillämpliga delar.”

2. ZPO

15. I 114 § 1 i Zivilprozessordnung (civilprocesslagen) (nedan kallad ZPO) föreskrivs följande:

”En part som, med hänsyn till sin personliga och ekonomiska situation, saknar förmåga att bära kostnaderna för rättegången eller som endast har förmåga att till viss del eller genom delbetalningar bära dessa kostnader ska, efter ansökan, erhålla rättshjälp, om det föreligger tillräckliga utsikter för att käromålet eller svaromålet ska vinna bifall och att förfarandet inte är otillbörligt. För gränsöverskridande rättshjälp inom Europeiska unionen gäller även 1076–1078 §§.”

16. I 117 § ZPO föreskrivs följande:

”1. Ansökan om rättshjälp ska inges till den domstol som avgör målet i sak, … ansökan kan inges genom en förklaring till domstolens kansli. Ansökan måste innehålla en redogörelse för omständigheterna i målet och de bevismedel som åberopas ….

2. Till ansökan ska fogas en förklaring från sökanden angående dennes personliga och ekonomiska situation (familjeförhållanden, yrke, förmögenhet, inkomst och förpliktelser) jämte kompletterande handlingar. Förklaringen och den skriftliga bevisning som åberopas till stöd för detta får endast lämnas ut till motparten med sökandens samtycke, såvida inte motparten enligt civilrätten har rätt till information om sökandens inkomster och förmögenhet. Sökanden ska ges tillfälle att yttra sig innan förklaringen översänds till motparten. Sökanden ska underrättas om att förklaringen kommer att översändas.

3. I syfte att förenkla och standardisera förfarandet har förbundsministeriet för rättsliga frågor befogenhet att genom en förordning, med förbundsrådet samtycke, införa formulär för förklaring. …

4. I den mån formulär har införts för den förklaring som avses i punkt 2 ska parten använda dessa.”

17. I 118 § 1 ZPO föreskrivs följande:

”Motparten ska ges tillfälle att yttra sig om huruvida han eller hon anser att villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda, såvida inte detta är olämpligt av särskilda skäl. Detta yttrande kan lämnas genom en förklaring till domstolens kansli. Domstolen får kalla parterna till en muntlig förhandling om en överenskommelse förväntas kunna nås. En förlikning ska dokumenteras av domstolen i ett domstolsprotokoll. De kostnader som uppkommit för motparten ersätts inte. De kostnader som uppkommer i samband med förhör med vittnen och sakkunniga enligt stycke 2 tredje meningen ska ersättas som rättegångskostnader av den part som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna. 128 § ska i tillämpliga delar tillämpas på den förhandling som äger rum enligt tredje meningen.”

18. I 167 § ZPO, med rubriken ”Retroaktiv verkan av delgivning”, föreskrivs följande:

”Om en tidsfrist ska iakttas genom delgivning eller om preskriptionstiden ska börja löpa på nytt eller avbrytas enligt 204 § i [Bürgerliches Gesetzbuch (civillagen)], inträder denna verkan redan vid mottagandet av ansökan eller förklaringen om delgivning sker inom kort.”

19. I 261 § ZPO föreskrivs följande:

”1) Litispendens i målet inträder när talan väcks.

…

3) Litispendens har följande verkningar:

1. Så länge litispendens består får parterna inte väcka en ny talan angående saken i målet.

…”

3. BGB

20. I 204 § i Bürgerliches Gesetzbuch (den tyska civillagen) (nedan kallad BGB) (”Preskriptionsavbrott genom väckande av talan”) föreskrivs följande i stycke 1 punkt 14:

”1) Preskription avbryts …

…

när den första ansökan om [rättshjälp] delges; om delgivningen inleds kort efter det att ansökan har ingetts börjar preskriptionsavbrottet löpa i och med att ansökan inges.”

II. Det nationella målet, tolkningsfrågan och förfarandet vid EU-domstolen

21. BC, sökanden i det nationella målet, är son till svaranden i det nationella målet, LG. BC har hemvist i Sverige, medan LG bor i Tyskland.

22. Den 17 december 2021 framställde BC en ansökan om rättshjälp till Amtsgericht Schleswig (Distriktsdomstolen i Schleswig, Tyskland), som är den hänskjutande domstolen, vad avser en ansökan om ändring av underhållsbidrag till barn. BC bifogade en ansökan om ändring i form av ett utkast, samtidigt som hon preciserade att en formell ansökan skulle ges in formellt för det fall rättshjälp beviljades.

23. Den 28 januari 2022, det vill säga redan innan den hänskjutande domstolen hade fattat beslut om ansökan om rättshjälp framställde LG en ansökan om ändring av underhållsskyldigheten gentemot BC vid Eskilstuna tingsrätt (Sverige).

24. Genom beslut av den 29 mars 2022 avslog den hänskjutande domstolen ansökan om rättshjälp till BC med hänvisning till att den saknar internationell behörighet. BC överklagade detta beslut till Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht (Regionala överdomstolen i Schleswig-Holstein, Tyskland) som genom beslut av den 27 maj 2022 upphävde det beslut som meddelats av den hänskjutande domstolen och beviljade rättshjälp till BC.

25. BC framställde därefter en ansökan om ändring av underhållsskyldigheten vid den hänskjutande domstolen, vilken delgavs LG den 21 juli 2022.

26. Under tiden avvisades den ansökan om ändring som LG hade framställt vid Eskilstuna tingsrätt på grund av bristande behörighet. Högsta domstolen (Sverige) upphävde detta beslut och återförvisade målet till tingsrätten. Tingsrätten fattade den 6 maj 2024 beslut om att vilandeförklara målet med stöd av artikel 12.1 i förordning nr 4/2009.

27. Den hänskjutande domstolen anser att det är nödvändigt att fastställa behörigheten för den domstol där talan först väcktes, i den mening som avses i artikel 12 i förordning nr 4/2009. Vad gäller ansökan om rättshjälp vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida det är möjligt att betrakta denna som en handling motsvarande en stämningsansökan, i den mening som avses i artikel 9 a i förordningen, vid bedömningen av sin egen behörighet. Eftersom denna fråga ännu inte har avgjorts av EU-domstolen, anser den hänskjutande domstolen att endast en enhetlig tolkning av förordning nr 4/2009 skulle göra det möjligt att säkerställa tillräcklig rättssäkerhet.

28. Mot denna bakgrund beslutade Amtsgericht Schleswig (Distriktsdomstolen i Schleswig) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till EU-domstolen:

”Ska en ansökan om rättshjälp – vilken bifogats en preliminär ansökan om ändring i ett underhållsmål, varefter ansökan kommer att ges in formellt för det fall rättshjälp beviljas – anses som en ’motsvarande handling’, i den mening som avses i artikel 9 a i [förordning nr 4/2009], så att talan ska anses ha väckts vid en nationell domstol och denna domstols behörighet har fastställts?”

29. Beslutet om hänskjutande av den 22 juli 2024 inkom till domstolens kansli den 24 juli 2024. Sökanden och svaranden i det nationella målet, den tjeckiska och den tyska regeringen samt Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Förhandling hölls den 18 juni 2025, vid vilken kommissionen och den tyska regeringen yttrade sig muntligen.

III. Bedömning

A. Lärdomar som följer av EU-domstolens praxis avseende begreppet stämningsansökan eller motsvarande handling mot bakgrund av andra rättsliga instrument

30. Det ska inledningsvis påpekas att eftersom EU-domstolen i förevarande mål har ombetts att tolka begreppet handling motsvarande en stämningsansökan i artikel 9 a i förordning nr 4/2009, finns det anledning att fråga sig om det mot bakgrund av närliggande instrument och domstolens tolkning av dessa går att finna tankebanor eller till och med svar. Begreppet stämningsansökan, och i synnerhet begreppet motsvarande handling, är ett övergripande begrepp som återfinns i flera internationella konventioner och andra rättsliga instrument som rör domstols behörighet på privaträttens område. Dessa begrepp har således redan tolkats av domstolen, vilket

gör det möjligt att dra upp gränserna för dem inom ramen för dessa internationella konventioner och rättsliga instrument, som det förefaller mig vara nödvändigt att erinra om innan den tolkningsfråga som har ställts till EU-domstolen i förevarande mål prövas.

31. Det ska i detta sammanhang påpekas att EU-domstolen i sina första domar rörande tolkningen av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (nedan kallad Brysselkonventionen),[6] redan har haft tillfälle att klargöra att begreppet stämningsansökan eller motsvarande handling avser den eller de handlingar vars delgivning på rätt sätt och i tillräcklig tid ska bereda svaranden möjlighet att tillvarata sina rättigheter innan dom om verkställighet meddelas i ursprungsstaten.[7]

32. På grundval av denna definition har domstolen ansett att ett betalningsföreläggande enligt tysk rätt (*Zahlungsbefehl*), vars delgivning gör det möjligt för sökanden att, i avsaknad av bestridande, utverka en verkställbar dom,[8] och ett betalningsföreläggande enligt italiensk rätt (*decreto ingiuntivo*), som delges tillsammans med ansökan, utgör en stämningsansökan.[9]

33. Domstolen har däremot funnit att ett verkställighetstillstånd enligt tysk rätt (*Vollstreckungsbefehl*), som i sig var verkställbart och som meddelats efter delgivning av ett betalningsföreläggande, inte motsvarade denna definition av stämningsansökan.[10]

34. På grundval av de lärdomar som kan dras av den rättspraxis som anges ovan har domstolen, fortfarande i samband med betalningsförelägganden, med avseende på Lugano II-konventionen,[11] slagit fast att, när det finns en koppling mellan två förfaranden som gör det möjligt att, när vart och ett av förfarandena avslutats, utverka en verkställbar dom avseende samma skyldighet, kan inledandet av det första förfarandet endast utgöra en stämningsansökan i det andra förfarandet om det föreligger en funktionell enhet mellan de båda.[12]

35. I detta avseende är det viktigt att betona att det ovan nämnda kriteriet funktionell enhet återger andra exempel i rättspraxis som rör tolkningen av begreppen stämningsansökan eller motsvarande handling, särskilt domen Schlömp,[13] som också rörde tolkningen av Lugano II-konventionen.[14]

6 Konvention, undertecknad i Bryssel den 27 september 1968, om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk specialutgåva, EGT C 15, 1997, s. 30) i dess lydelse enligt på varandra följande konventioner om nya medlemsstaters tillträde till denna konvention. Det ska i detta hänseende erinras om att förordning nr 4/2009, vars tolkning den hänskjutande domstolen önskar få klarhet i, i fråga om underhållsskyldighet, såsom framgår av artikel 68.1 och artikel 75.2 i förordningen, har ersatt förordning nr 44/2001, vilken i sin tur har ersatt Brysselkonventionen mellan medlemsstaterna.

7 Dom av den 13 juli 1995, Hengst Import (C-474/93, EU:C:1995:243, punkt 19) (nedan kallad domen Hengst Import).

8 Dom av den 16 juni 1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, punkt 9).

9 Domen Hengst Import, punkterna 20 och 21.

10 Dom av den 16 juni 1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, punkt 9).

11 Konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Lugano den 30 oktober 2007 och godkänd på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2009/430/EG av den 27 november 2008 (EUT L 147, 2009, s. 1) (nedan kallad Lugano II-konventionen).

12 Se dom av den 30 mars 2023, PT (Betalningsföreläggande enligt schweizisk rätt), C-343/22, EU:C:2023:276, punkt 35.

13 Dom av den 20 december 2017, C-467/16, EU:C:2017:993 (nedan kallad domen Schlömp).

14 Avsnitt 9 i Lugano II-konventionen med rubriken ”Litispendens och mål som har samband med varandra”, innefattar artikel 27 i förordningen. I punkt 2 i denna artikel föreskrivs att vid litispendens ska ”[n]är det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, … övriga domstolar självmant avvisa talan till förmån för den domstolen.” I artikel 30.1 i nämnda konvention föreskrivs i huvudsak att tidpunkten för väckande av talan vid domstol är ”när stämningsansökan eller motsvarande handling har ingivits till domstolen, förutsatt att käranden sedan inte har underlåtit att vidta de mått och steg som denne var skyldig att vidta för att få delgivningen av svaranden verkställd”.

36. I denna dom anlade domstolen inte bara ett funktionellt synsätt när den fann att den dag då ett obligatoriskt medlingsförfarande vid en medlingsmyndighet inleddes är den dag då talan anses ha väckts vid en ”domstol”. Domstolen underströk även att vad gäller parallelliteten mellan mekanismerna för att lösa situationer med litispendens i Lugano II-konventionen respektive i förordning nr 44/2001 [15] och sett till syftet med en enhetlig tolkning av motsvarande bestämmelser i konventionen och förordningen, är en situation med litispendens objektiv och automatisk och bygger på i vilken kronologisk ordning talan har väckts vid de berörda domstolarna, [16] i likhet med en annan viktig dom på området, nämligen domen HanseYachts. [17]

37. I den sistnämnda domen ombads domstolen att uttala sig om huruvida, i en situation med litispendens, den handling genom vilken förfarandet inletts i syfte att få till stånd ett beslut om en utredningsåtgärd före en eventuell rättsprocess är en ”stämningsansökan” eller en ”motsvarande handling”, eller om den definitionen bara passar in på den handling genom vilken talan väcktes, [18] nämligen förfarandet ”i sak”. [19]

38. Mot bakgrund av det sammanhang i vilket artikel 30 i förordning nr 44/2001 ingår, dess syfte, [20] den fristående karaktären hos det första förfarandet för bevisupptagning i förhållande till det andra förfarandet ”i sak” och det tydliga uppehållet mellan dessa två förfaranden, fann domstolen att den tidpunkt då ett förfarande inletts i syfte att få till stånd ett beslut om en utredningsåtgärd före en eventuell rättsprocess vid litispendens inte kan ”anses” utgöra den tidpunkt då ”talan väckts”, i den mening som avses i artikel 30.1 i förordning nr 44/2001, vid en domstol i den medlemsstat där talan sedermera väckts i sak på grundval av denna åtgärd. [21]

39. Enligt domstolen kan med andra ord en handling som syftar till att få till stånd ett beslut av en domstol om en utredningsåtgärd före en eventuell rättsprocess inte kvalificeras som stämningsansökan eller motsvarande handling, eftersom det förfarande som inleds genom en sådan handling är fristående i förhållande till förfarandet ”i sak”.

40. I detta avseende kan följande lärdom dras av ovannämnda rättspraxis. För det första ska stämningsansökan eller en motsvarande handling delges motparten för att denne ska kunna tillvarata sin rätt till försvar. [22] Detta krav innebär logiskt sett att denna handling måste vara ägnad att upplysa motparten om att ett förfarande inletts mot honom eller henne och om de väsentliga omständigheterna i målet, så att han eller hon kan förstå om han eller hon måste

[15] Det ska i detta hänseende understrykas att domstolen, i punkterna 41 och 42 i domen Schlömp, preciserade att, som framgår av artikel 68.1 i förordning nr 4/2009 ska den förordningen ändra förordning nr 44/2001 genom att ersätta bestämmelserna om underhållsskyldighet där. Eftersom artikel 64.1 i Lugano II-konventionen hänvisar till varje ändring av förordning nr 44/2001, ska den hänvisningen emellertid förstås så, att den inkluderar förordning 4/2009, vars tolkning är aktuell i förevarande mål.

[16] Punkterna 47–58 i domen Schlömp.

[17] Dom av den 4 maj 2017, C-29/16, EU:C:2017:343 (nedan kallad domen HanseYachts).

[18] Punkt 20 i domen HanseYachts.

[19] Domstolen har särskilt ombetts att tolka artikel 30 i förordning nr 44/2001 rörande den tidpunkt vid vilken talan ska anses ha väckts vid en domstol, eftersom denna artikel har samma lydelse som artikel 9 a i förordning nr 4/2009.

[20] Det vill säga att undanröja problem som härrör från nationella skillnader när det gäller att fastställa vid vilken tidpunkt talan väckts. Denna tidpunkt ska fastställas autonomt, och på så sätt minska osäkerheten till följd av de stora skillnader som förelåg mellan medlemsstaternas lagstiftningar beträffande tidpunkten för när talan anses ha väckts. Enligt domstolen är syftet med denna artikel att på ett enkelt och enhetligt sätt kunna fastställa vid vilken tidpunkt talan anses ha väckts (se punkterna 30 och 35 i domen HanseYachts).

[21] Domslutet i domen HanseYachts.

[22] Den omständigheten att motparten inte har gjort detta kan däremot inte påverka kvalificeringen av denna handling, eftersom det är motparten själv som bestämmer att utöva denna processuella rättighet.

förbereda sitt svaromål.[23] Eftersom inledandet av förfarandet leder till ett rättsligt avgörande är det särskilt viktigt att rätten till försvar och, mer allmänt, det kontradiktoriska förfarandet iakttas. Detta kan förklaras mot bakgrund av de rättsliga instrument som rör internationell behörighet, vilka ska se till att de förfaranden som leder till rättsliga avgöranden, vilkas erkännande och verkställighet ska säkerställas i alla de stater som är parter i dessa instrument, genomförs med iakttagande av den kontradiktoriska principen. Iakttagandet av ovannämnda rättighet och princip motiverar det liberala synsättet när det gäller erkännande och verkställighet.[24]

41. För det andra ska en stämningsansökan eller motsvarande handling leda till ett verkställbart avgörande och avser således i princip förfarandet ”i sak”. Den måste i vart fall avse ett föregående förfarande som är obligatoriskt enligt nationell rätt redan innan ett sådant tvistemålsförfarande ”i sak”[25] inleds eller ett förfarande som gör det möjligt att skapa en funktionell enhet eller, i vart fall, inte är fristående från förfarandet ”i sak”.

42. Det ska emellertid påpekas att inget av dessa exempel från rättspraxis direkt avser tolkningen av begreppet stämningsansökan eller motsvarande handling i den mening som avses i förordning nr 4/2009. Det är således nödvändigt att tolka begreppet handling motsvarande en stämningsansökan som den hänskjutande domstolen vill få klarhet i, i den mening som avses i artikel 9 a i förordningen, genom att i förekommande fall undersöka om det går att dra en analogi med de lärdomar som följer av den rättspraxis som anges i punkterna 31–39 i förevarande förslag till avgörande.

B. Tolkningen av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan i den mening som avses i artikel 9 a i förordning nr 4/2009

1. Förtydligande av kriterierna för tolkningen av begreppet motsvarande handling mot bakgrund av befintlig rättspraxis

43. Det ska inledningsvis erinras om att det är fast rättspraxis att bestämmelser innehållande behörighetsregler ska ges en självständig tolkning mot bakgrund av dels förordningens mål och systematik, dels de allmänna principer som framgår av de nationella rättssystemen som helhet betraktade.[26]

44. I kapitel 2 i förordning nr 4/2009, med rubriken ”Behörighet”, återfinns artikel 9, som innehåller regler som gör det möjligt att fastställa vid vilken tidpunkt en talan ska anses ha väckts vid en domstol. Denna tidpunkt är avgörande för att avgöra om en domstol är behörig att pröva en gränsöverskridande tvist. Vid litispendens ska, om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater rörande samma sak och målen gäller samma parter, varje domstol utom den vid vilken talan först väckts självmant låta handläggningen av målet vila till dess att det har fastställts att den domstol

[23] Mot bakgrund av situationen i den ovan nämnda domen Hengst Import kan exemplet med ”*decreto ingiuntivo*” nämnas, för vilket det beslutades att det endast var ett formulär vilket inte kunde förstås utan ansökan. Omvänt gjorde en delgivning av ansökan utan ”*decreto ingiuntivo*” inte det möjligt för motparten att förstå om domstolen gillat eller ogillat ansökan. Det var följaktligen de två handlingarna tillsammans som ansågs som en stämningsansökan (punkt 20 i domen).

[24] Se, för ett liknande resonemang och analogt, dom av den 21 maj 1980, Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, punkt 13).

[25] Såsom var fallet med ett medlingsförfarande, som är kontradiktoriskt och i princip obligatoriskt enligt schweizisk rätt. Utan medlingsförfarande kommer en talan som väcks vid domstol att avvisas (se den ovannämnda domen Schlömp, punkt 53).

[26] Dom av den 18 december 2014, Sanders och Huber (C-400/13 och C-408/13, EU:C:2014:2461, punkt 24).

vid vilken talan först väckts är behörig.[27] Enligt artikel 9 a i denna förordning är det när stämningsansökan eller motsvarande handling har ingivits till domstolen som talan ska anses ha väckts vid den domstolen.

45. I förordning nr 4/2009 definieras emellertid inte begreppet handling motsvarande en stämningsansökan (och inte heller begreppet stämningsansökan i sig), vilka den hänskjutande domstolen har ombett domstolen att tolka i förevarande mål. Det följer av ordalydelsen i artikel 9 a i denna förordning att processen inleds genom denna motsvarande handling. Begreppet stämningsansökan, liksom begreppet motsvarande handling, hänvisar således till den allmänna tanken att det är fråga om en handling som inleder förfarandet.[28]

46. Vad gäller detta förfarande ska begreppet process förstås så, att det avser förfaranden ”i sak”, vars syfte är att fastställa parternas rättigheter och skyldigheter i målet genom att meddela ett slutligt rättsligt avgörande som kan erkännas och verkställas. Begreppet handling motsvarande en stämningsansökan ska således tolkas så, att det avser tvisten vid en domstol i sak,[29] i förevarande fall i fråga om underhållsskyldighet.

47. Jag anser att begreppet handling motsvarande en stämningsansökan oundvikligen avser de *verkningar* som är likvärdiga med de verkningar som inledandet av en process har, det vill säga inledandet av ett rättsligt förfarande i syfte att utverka en verkställbar dom varigenom sökandens yrkanden bifalles.[30] Eftersom processen leder till ett rättsligt avgörande, måste den handling genom vilken processen inleds utgöra en del av ett kontradiktoriskt förfarande, det vill säga den måste ge den motparten möjlighet att förbereda sitt försvar innan en verkställbar dom meddelas mot denne.

48. Denna tolkning stöds av ordalydelsen i artikel 9 a i förordning nr 4/2009, enligt vilken talan ska anses ha väckts vid en domstol när stämningsansökan eller motsvarande handling har ingivits, varefter denna handling ska delges svaranden.

49. Det sammanhang i vilket artikel 9 a i förordning nr 4/2009 ingår, i vilket vikten av iakttagandet av den kontradiktoriska principen understryks, gör det möjligt att bekräfta denna tolkning och för övrigt säkerställa en enhetlig tolkning av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan i själva förordningen. Artikel 19.1 a i förordningen,[31] som rör ”Rätt att ansöka om förnyad prövning” av domen vid domstolen i ursprungsmedlemsstaten för en svarande som inte gått i svaromål i denna medlemsstat, belyser nämligen situationen där stämningsansökan eller motsvarande handling inte har delgivits i tillräckligt god tid och på ett lämpligt sätt för att motparten ska kunna förbereda sitt svaromål. I en sådan situation skulle svaranden ha rätt att ansöka om förnyad prövning just på grund av att hans eller hennes rätt till försvar inte hade iakttagits vid ett rättsligt avgörande som meddelats mot honom eller henne. Detsamma gäller

27 Artikel 12.1 i förordning nr 4/2009.

28 Gaudemet-Talon, H., ”Les conditions de régularité de la décision étrangère”, i *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 7:e uppl., LGDJ, Paris-La Défense, 2024. Det ska dessutom understrykas att det var Brysselkonventionen som var den första som innehöll uttrycket motsvarande handling, särskilt sedan Danmark, Irland, Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland anslöt sig till konventionen år 1978, för att ta hänsyn till processrättsliga särdrag i *Common Law*-länder. Enligt denna logik kan begreppet motsvarande handling inte avvika från begreppet stämningsansökan, utan syftar snarare till att ha en liknande innebörd.

29 Se, för ett liknande resonemang och analogt, Law, St., ”Article 32”, i Requejo Isidro, M (utgivare), *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) nº 1215/2012*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022, s. 500–505.

30 Det är klart att även om den som väcker talan just eftersträvar detta syfte, kan processen även avslutas genom att dess yrkanden ogillas.

31 Denna artikel återfinns i avsnitt 1 ”Domar meddelade i en medlemsstat som är bunden av 2007 års Haagprotokoll” i kapitel IV, avseende ”Erkännande, verkställbarhet och verkställighet av domar”.

artikel 24,[32] med rubriken ”Skäl för att vägra erkännande”, i vilken det i punkt 1 b föreskrivs att en dom inte ska erkännas om det är en tredskodom eller en annan dom som har meddelats mot en utebliven svarande och svaranden inte har delgivits stämningsansökan eller motsvarande handling i tillräcklig tid och på ett lämpligt sätt för att kunna förbereda sitt svaromål.

50. De mål som eftersträvas med förordning nr 4/2009, nämligen att så långt det är möjligt underlätta indrivningen av internationella underhållsbidrag,[33] skydda de underhållsberättigades intressen och främja god rättskipning,[34] kan inte heller uppnås genom att rätten till försvar på något sätt begränsas.[35] Av detta skäl anser jag att slutsatsen att det vid tolkningen av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan, i den mening som avses i artikel 9 a i denna förordning, är nödvändigt att eftersträva verkningar som är likvärdiga med verkningarna av inledande av en process i syfte att erhålla en verkställbar dom varigenom sökandens yrkanden bifalles, är förenlig med de mål som eftersträvas med nämnda förordning. Denna slutsats har dessutom den fördelen att den ökar förutsebarheten i fråga om tolkningskriterierna för begreppet handling motsvarande en stämningsansökan, eftersom dessa kriterier sammanfaller med dem som gäller för en handling som inges i syfte att få till stånd det resultat som förväntas i ett förfarande ”i sak”.

51. Det är för övrigt på detta sätt som de lärdomar som kan dras av den rättspraxis som anges i punkterna 31–39 i förevarande förslag till avgörande kan överföras på till förevarande mål.

52. Det ska i detta hänseende understrykas att domstolen redan har haft tillfälle att precisera att dess praxis avseende de bestämmelser om behörighet i mål om underhållsskyldighet som återfinns i Brysselkonventionen samt i förordning nr 44/2001, som bygger på nämnda konvention, även ska anses vara relevant för att analysera motsvarande bestämmelser i förordning nr 4/2009.[36] De lärdomar som kan dras av rättspraxis, som sammanfattas i punkt 40 i förevarande förslag till avgörande, kan således enligt min mening överföras direkt, trots skillnader vad gäller de sammanhang och rättsliga instrument som berörs av denna rättspraxis.

53. Vikten av en enhetlig tolkning av Lugano II-konventionen och andra rättsliga instrument, särskilt förordning nr 44/2001 – varmed även förordning nr 4/2009[37] avses, som innehåller motsvarande bestämmelser – har dessutom bekräftats vid flera tillfällen i rättspraxis.[38] Den (nästan) identiska terminologi som används i dessa rättsliga instrument, som tolkats i den rättspraxis som anges i punkterna 35–39 i förevarande förslag till avgörande, talar emellertid för en tillnärmning av domstolens tolkning av dessa rättsliga instrument och den tolkning av förordning nr 4/2009 som domstolen har ombetts att göra i förevarande mål. Den enhetliga

[32] Denna artikel ingår i avsnitt 2 i kapitel IV med rubriken ”Domar meddelade i en medlemsstat som inte är bunden av 2007 års Haagprotokoll”.

[33] Skälen 31, 33 och 45 i förordning nr 4/2009 och dom av den 9 februari 2017, S (C-283/16, EU:C:2017:104, punkt 33).

[34] Skäl 15 i förordning nr 4/2009.

[35] Se, för ett liknande resonemang och analogt, dom av den 14 december 2006, ASML (C-283/05, EU:C:2006:787, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

[36] Dom av den 18 december 2014, Sanders och Huber (C-400/13 och C-408/13, EU:C:2014:2461, punkt 23).

[37] I detta avseende, se fotnoterna 8 och 17 i förevarande förslag till avgörande.

[38] Se, till exempel, dom av den 2 maj 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345, punkt 27), och dom av den 30 september 2021, Commerzbank (C-296/20, EU:C:2021:784, punkt 33). Mer allmänt gäller domstolens tolkning av bestämmelserna i en av dessa rättsakter även för motsvarande bestämmelser i de andra rättsakterna, när dessa bestämmelser kan anses motsvara varandra (dom av den 6 juni 2024, Geterfer, C-381/23, EU:C:2024:467, punkt 24).

tolkningen av dessa bestämmelser är dessutom motiverad mot bakgrund av de syften som eftersträvas med samma instrument, vilka i allmänhet är att säkerställa fri rörlighet för domar på privaträttens område. [39]

54. Det ska vidare påpekas att artikel 9 i förordning nr 4/2009, såsom framgår av förarbetena, har samma lydelse som den tidigare artikel 30 i förordning nr 44/2001. Denna omständighet återspeglar enligt min mening lagstiftarens vilja att harmonisera tolkningen av denna artikel med tolkningen av de rättsliga instrument avseende domstols behörighet som föregick förordning nr 4/2009. [40]

55. Det ska emellertid understrykas att de kriterier som har fastställts för tolkningen av begreppen stämningsansökan eller motsvarande handling, vilka har angetts i punkterna 31–39 i förevarande förslag till avgörande, ska tolkas i varje enskilt fall. Ett sådant tillvägagångssätt är visserligen motiverat med hänsyn till särdragen hos de nationella system som var specifika för de aktuella handlingarna i dessa mål. Det har emellertid lett till att kriterier har utarbetats som enligt min mening har en viss abstraktionsnivå, särskilt vad gäller den funktionella enheten mellan två förfaranden eller den omständigheten att det ena förfarandet är fristående i förhållande till det andra. För att tillämpa dessa kriterier i förevarande mål måste domstolen således oundvikligen överväga möjligheten att förtydliga deras räckvidd. Jag anser att ett sådant förtydligande är önskvärt när det gäller införlivandet av den senaste rättspraxisen.

56. Jag är benägen att förespråka ett tillvägagångssätt som grundar sig på arten av det förfarande som inletts genom den handling som är föremål för prövning, vilket skulle göra det möjligt att avgöra huruvida det föreligger en funktionell enhet eller huruvida det ena förfarandet är fristående från det andra. Det som särskilt förefaller mig vara avgörande är att fastställa huruvida det förfarande som den handling, vars klassificering har begärts, avser, motsvarar ett förfarande ”i sak” och således har samma eller likvärdiga verkningar som de verkningar som ett inledande av en process i syfte att utverka en verkställbar dom, varigenom sökandens yrkande bifalles, har.

57. Kriterierna avseende bland annat i) delgivning till motparten av en handling som innehåller de väsentliga uppgifterna avseende tvisten för att informera denne om att en process har inletts mot honom eller henne, ii) samtidigt som motparten ges möjlighet att välja att förbereda sitt svaromål, i den mån syftet med processen är att utverka ett avgörande varigenom sökandens yrkanden bifalles, och detta iii) innan en verkställbar dom meddelas, varigenom sökandens yrkanden bifalls eller inte, och iv) den möjlighet som motparten ges att överklaga denna dom, förefaller enligt min mening tydligt tyda på att det föreligger sådana verkningar som ett förfarande ”i sak” har. Till dessa kriterier kan även läggas ytterligare kriterier som i förekommande fall gör det möjligt att beakta specifika situationer, såsom huruvida ett förfarande är frivilligt eller obligatoriskt, oberoende av om det rör sig om ett administrativt förfarande eller ett tvistemålsförfarande.

[39] Se ingressen till Brysselkonventionen, ingressen till Lugano II-konventionen och skäl 6 i förordning nr 44/2001. Det ska påpekas att förordning nr 4/2009, för att uppnå de huvudsakliga syftena med förordningen, såsom de anges i punkt 50 i förevarande förslag till avgörande, oundvikligen syftar till att säkerställa fri rörlighet för domar på privaträttens område och den delar således detta syfte med andra rättsliga instrument som har tolkats i den rättspraxis som anges i punkterna 31–39 i förevarande förslag till avgörande.

[40] Se offentliggörandet av kommissionens lagstiftningsförslag COM(2005) 0649. Det ska understrykas att Europarlamentets justitieutskott under förfarandet för antagande av förordning nr 4/2009 föreslog att artikel 9 skulle strykas, eftersom den nästan ordagrant återgav den tidigare artikel 30 i förordning nr 44/2001 och därför var meningslös. Detta förslag, som återgavs i Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 13 december 2007, behölls emellertid inte i den slutliga versionen av denna förordning. Det finns således ett mycket starkt samband mellan de två rättsliga instrumenten, vilket motiverar att de lärdomar som kan dras av tolkningen av det förstnämnda i princip kan överföras till tolkningen av det sistnämnda.

58. Mot denna bakgrund vill jag understryka att min avsikt med ovanstående resonemang inte är att fullständigt avgränsa alla eller de enda kriterier som är relevanta för kvalificeringen av en handling som är likvärdig med en stämningsansökan. Mitt syfte är endast att ge icke uttömmande exempel på konkreta kriterier som, mot bakgrund av befintlig rättspraxis, skulle göra det möjligt att ge klarhet vid fastställandet av de verkningar som ett förfarande som inletts genom ingivande av en handling som kan omfattas av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan bör ha. I detta avseende vill jag även understryka att prövningen av det berörda förfarandets karaktär och av själva handlingen samt av de verkningar som den kan få är av stor betydelse.

59. Det är mot bakgrund av dessa överväganden som det ska avgöras huruvida en ansökan om rättshjälp omfattas av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan.

2. Följderna av tillämpningen av tolkningskriterierna för begreppet motsvarande handling på en ansökan om rättshjälp

60. Det framgår av ZPO, jämförd med FamFG, att rättshjälp enligt tysk rätt kan beviljas en part som med hänsyn till sin personliga och ekonomiska situation, saknar förmåga att bära kostnaderna för rättegången, om det föreligger tillräckliga utsikter för att käromålet eller svaromålet ska vinna bifall och att förfarandet inte är otillbörligt.[41] Ansökan måste innehålla uppgifter om omständigheterna i målet och om de bevismedel som åberopas.[42] Motparten ska ges tillfälle att yttra sig om huruvida han eller hon anser att villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda.[43] Denna möjlighet som motparten ges att få kännedom om att en ansökan om rättshjälp ingetts, som innehåller uppgifter om omständigheterna i målet, är just det särdrag i tysk rätt som ger upphov till tvivel om kvalificeringen av denna ansökan mot bakgrund av artikel 9 a i förordning nr 4/2009.

61. Det ska inledningsvis påpekas att det förefaller ostridigt att det i tysk rätt inte föreskrivs att en process kan inledas genom en ansökan om rättshjälp i sig. Av de skäl som anges i punkterna 44–57 i förevarande förslag till avgörande ska de verkningar som en ansökan om rättshjälp och det förfarande som ansökan om rättshjälp utlöser kan få fastställas. Frågan är med andra ord huruvida det förfarande som inleds genom en sådan ansökan kan ha verkningar som är likvärdiga med de verkningar som ett inledande av förfarande i sak har, på så sätt att det förfarande som inleds genom denna ansökan kan anses ha en funktionell enhet eller inte anses vara fristående i förhållande till förfarandet ”i sak”.

62. För det första är det, under dessa omständigheter, lämpligt att undersöka innehållet i den ansökan om rättshjälp som den tyska regeringen och sökanden i det nationella målet har grundat sig på, när de funnit att denna ansökan omfattas av begreppet handling motsvarande en stämningsansökan. Det står i detta avseende klart att nämnda ansökan måste innehålla en redogörelse för omständigheterna i målet och uppgifter om de bevismedel som bifogas i form av ett utkast. Som regeringen har anfört har detta förfarande således en viss närhet eller ett visst samband med inledandet av ett förfarande ”i sak”.

41 114 § 1 ZPO.

42 117 § 1 ZPO.

43 118 § 1 ZPO.

63. Uppgivandet av dessa uppgifter i ett utkast som bifogats ansökan om rättshjälp har emellertid ett helt annat syfte än när uppgifterna uppges i en handling varigenom processen inleds ”i sak” i ordets egentliga mening, det vill säga en ansökan. Dessa uppgifter ska nämligen göra det möjligt för den domstol som har att pröva ansökan om rättshjälp att försäkra sig om att villkoren är uppfyllda, nämligen att det föreligger tillräckliga utsikter för framgång och att den talan som en sökande avser att väcka efter det att rättshjälp har beviljats inte är otillbörlig. Däremot prövas inte huruvida den talan som sökanden avser att väcka är välgrundad ”i sak” och det meddelas inte något rättsligt avgörande ”i sak” om parternas rättigheter och skyldigheter.

64. Logiskt sett innebär uppgivandet av dessa uppgifter inte på något sätt att den underhållsberättigade till punkt och pricka måste följa dem om han eller hon beslutar att inleda ett förfarande ”i sak” efter det att rättshjälp har beviljats. Innehållet i ansökan om underhåll kan således, i det sistnämnda förfarandet, skilja sig från innehållet i ansökan om rättshjälp. [44] Den huvudsakliga prövningen av ansökan om rättshjälp kommer dessutom bland annat att inriktas på en analys av sökandens personliga och ekonomiska situation, eftersom förfarandet för beviljande av rättshjälp syftar till att säkerställa likabehandling i fråga om rättsligt skydd och till att ge enskilda som saknar ekonomiska medel möjlighet att tillvarata sina rättigheter vid domstol.

65. Under sådana omständigheter kan emellertid verkningarna av den möjlighet som motparten har enligt tysk rätt att yttra sig om huruvida villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda, enligt min mening inte likställas med de verkningar som utövandet av rätten till försvar inom ramen för ett förfarande ”i sak” har, på grund av den skillnad i syfte som föreligger mellan de två typerna av förfaranden. [45] I strikt mening och oaktat de processuella särdragen i tysk rätt berör rättshjälpsförfarandet ensidigt sökanden i förfarandet. Det har således inte verkningar för motparten.

66. För det andra är det nödvändigt att undersöka konsekvenserna av bestämmelserna om översändande av ansökan om rättshjälp, det vill säga underrättande av motparten om att denna ansökan ska inges, tillsammans med det utkast till ansökan om ändring av underhållsskyldighet, vilka den tyska regeringen och sökanden i det nationella målet har grundat sig på till stöd för sin ståndpunkt att tolkningsfrågan ska besvaras jakande. I detta avseende är det, såsom klargjordes vid förhandlingen, inte fråga om delgivning i strikt mening, utan helt enkelt om ett informellt underrättande av motparten.

67. Sådana bestämmelser om översändande av ansökan om rättshjälp gör det emellertid inte möjligt att ge ansökan sådana verkningar som kan likställas med de verkningar som ett officiellt meddelande av en stämningsansökan genom delgivning av en stämningsansökan har. De

[44] Vid förhandlingen underströk den tyska regeringen att om rättshjälp beviljas ska förfarandet ”i sak” begränsas till vad som har åberopats i ansökan. I detta avseende förstår jag att rättshjälp som beviljas för en talan som sökanden avser att väcka om underhållsskyldighet visserligen inte kan användas för en talan som exempelvis avser miljöskydd. Frågan är emellertid om denna begränsning även ska gälla vid kompletterande yrkanden, ändring av den underhållsskyldige eller andra uppgifter som i ansökan skiljer sig från dem i det utkast till ansökan om ändring av underhållsskyldigheten som bifogats ansökan om rättshjälp, om den underhållsberättigade ansåg sig ha större utsikter att vinna framgång på grund av dessa förändringar när talan väcktes ”i sak”? Jag betvivlar att så är fallet. Om en ansökan om rättshjälp, till vilken en ansökan om ändring i fråga om underhållsskyldighet, som formellt kommer att inges för det fall rättshjälp beviljas, endast bifogas i form av ett utkast, ska anses som en handling motsvarande en stämningsansökan, hur ska då dessa ändringar betraktas? Skulle de anses ändra denna handling? Om så är fallet, vad kommer att hända med dem i förfarandet ”i sak”? Detta är bara några exempel på de praktiska svårigheter som en kvalificering av ansökan om rättshjälp som en handling motsvarande en stämningsansökan medför.

[45] Allmänt sett är det inte uteslutet att fråga sig om det verkligen är möjligt att tala om en motpart i ett sådant förfarande avseende ansökan om rättshjälp, när det inte har framställts något anspråk mot denna part. Även om det inom ramen för ett förfarande om beviljande av rättshjälp beaktas att denna part kommer att vara motpart, innebär detta enligt min mening inte att motparten tillerkänns några processuella rättigheter som för denne närmare den verkliga svaranden i den mening som avses med ett kontradiktoriskt förfarande ”i sak”.

framhåller tvärtom tydligare att dessa verkningar är av en annan art, nämligen att översändandet av ansökan om rättshjälp syftar till att ge motparten möjlighet att framföra sin ståndpunkt i frågan huruvida villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda mot bakgrund av den ansökan som ingetts i detta avseende. Delgivningen av en stämningsansökan syftar däremot till att säkerställa att den andra partens rätt till försvar iakttas.

68. Slutsatsen att verkningarna av den möjlighet som föreskrivs i tysk rätt, enligt vilken motparten kan framföra sin ståndpunkt i fråga om huruvida villkoren för beviljande av ansökan om rättshjälp är uppfyllda, inte kan likställas med de verkningar som en handling genom vilken en process ”i sak” inleds har, gör sig än mer gällande mot bakgrund av bestämmelserna om översändande av ansökan om rättshjälp.

69. För det tredje, när det slutligen gäller väckande av talan vid domstol genom en ansökan om rättshjälp, anser jag att domstolen i princip uttömmer sin behörighet att pröva ärendet genom att fatta beslut om huruvida ansökan ska bifallas eller inte. För att få till stånd ett rättsligt avgörande ”i sak” i målet måste en underhållsberättigad nämligen inge en ansökan vid domstol som skild från den som framställs i syfte att få rättshjälp. Den underhållsberättigade i målet vid den nationella domstolen har visserligen väckt talan i sak. Det ska emellertid noteras att den som beviljas rättshjälp inte är skyldig att väcka talan ”i sak” efter att ha erhållit rättshjälp.[46] Huruvida ett förfarande ”i sak” inleds beror under alla omständigheter på sökandes vilja att göra detta, som till sin natur förblir oförutsägbar.

70. Under dessa omständigheter är förekomsten av ett samband eller en närhet mellan förfarandet för beviljande av rättshjälp och förfarandet ”i sak” inte i sig tillräcklig för att anse att det senare förfarandet skulle ha inletts så snart förfarandet för beviljande av rättshjälp hade inletts i den aktuella staten. De båda förfarandena har i själva verket olika verkningar, såväl för den underhållsberättigade som för den underhållsskyldige.

71. I motsats till vad den tyska regeringen har gjort gällande kan syftet med förordning nr 4/2009 att skydda den underhållsberättigade, liksom möjligheten att välja behörig domstol och följaktligen tillämplig lag som en underhållsberättigad har enligt denna förordning, inte påverka slutsatsen att ansökan om rättshjälp inte är en handling motsvarande en stämningsansökan. Det ska mot bakgrund av detta medges att det i detta fall faktiskt finns ett problem i tysk rätt som försätter en underhållsberättigad som saknar ekonomiska medel i en potentiellt ofördelaktig situation i förhållande till den blivande motparten.

72. Såsom denna regering i huvudsak har förklarat kan den möjlighet som den underhållsskyldige ges att ta ställning till huruvida den underhållsberättigades ansökan om rättshjälp är välgrundad beröva den underhållsberättigade dess möjlighet att välja behörig domstol och följaktligen

[46] Sökanden kan till exempel besluta att nå en uppgörelse i godo eller helt enkelt avstå från att väcka talan.

tillämplig lag.[47] En sådan situation skulle kunna uppstå om den underhållsskyldige väckt talan ”i sak” i målet i syfte att dra fördel av den kännedom han eller hon har, för att kringgå den underhållsberättigades val, och denne, i avsaknad av ekonomiska medel, varit tvungen att invänta beslutet om beviljande av rättshjälp, varvid han eller hon vid ingivandet av ansökan avslöjar sin avsikt att eventuellt väcka talan vid domstol mot den underhållsskyldige.

73. Detta problem tycks emellertid vara en följd av den tyska lagstiftningen, i vilken det föreskrivs ett processuellt särdrag som avser möjligheten för motparten att framställa sin ståndpunkt i ett principiellt ensidigt förfarande som uteslutande ska beröra den som ansöker om rättshjälp, i egenskap av ensam mottagare av beslutet om huruvida rättshjälp ska beviljas eller inte.[48]

74. I detta avseende anser jag att en viss avvägning måste göras vad gäller skyddet av den underhållsberättigades respektive den underhållsskyldiges intressen, särskilt med hänsyn till särdragen hos förfarandet för beviljande av rättshjälp. Vid besvarandet av den hänskjutande domstolens fråga måste det nämligen oundvikligen göras en avvägning mellan de båda parternas intressen. Det är visserligen inte uteslutet att en underhållsskyldig väljer en processuell strategi som syftar till att kringgå den underhållsberättigades val av tillämplig lag, efter att ha fått kännedom om den underhållsberättigades avsikt att väcka talan mot honom eller henne. Även om ett sådant tillvägagångssätt är förbjudet enligt förordning nr 4/2009, finns det emellertid inget i begäran om förhandsavgörande som tyder på att den underhållsskyldiges agerande skulle ha motiverats av bedrägliga avsikter.

75. I tysk rätt förefaller det dessutom finnas en mekanism för att skydda den underhållsberättigade, som är den svagare parten, mot risken för att motparten manipulerar förfarandet för strategiska ändamål. Av 77 § 1 FamFG framgår att domstolen har möjlighet att besluta att inte ge motparten tillfälle att yttra sig över huruvida villkoren för beviljande av rättshjälp är uppfyllda, om detta framstår som olämpligt av särskilda skäl. Detta skydd skulle enligt min mening emellertid göra det möjligt att ge de mål som eftersträvas med förordning nr 4/2009 full verkan.[49]

76. Under alla omständigheter skulle en motsatt ståndpunkt leda till den i praktiken betydande konsekvensen att unionsrätten skulle fragmenteras till förmån för processuella regler som är specifika för varje nationell rättsordning, vilket enligt min mening inte är motiverat vare sig av

[47] Det kan i detta sammanhang noteras att det i förordning nr 4/2009 föreskrivs alternativa behörighetskriterier, vilket framgår av användningen av den samordnande konjunktionen ”eller”, efter redogörelsen för vart och ett av dem i artikel 3 i nämnda förordning (dom av den 17 september 2020, Landkreis Harburg (Domstols behörighet i fråga om föräldraansvar och underhållsskyldighet), C-540/19, EU:C:2020:732, punkt 29), som inte är hierarkiska (dom av den 5 september 2019, R (Domstols behörighet i fråga om föräldraansvar och underhållsskyldighet), C-468/18, EU:C:2019:666, punkt 45). De ger således den underhållsberättigade, när denne handlar i egenskap av sökande, möjlighet att väcka talan om underhållsskyldighet på grundval av olika behörighetsgrunder, vilka bland annat räknas upp i artikel 3 a och b i förordningen, det vill säga antingen vid domstolen i den ort där svaranden har hemvist, eller vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist. Betydelsen av detta val i syfte att skydda den underhållsberättigade återspeglar för övrigt 2007 års Haagprotokoll, med vilket förordning nr 4/2009 enligt domstolen har ett nära förhållande (dom av den 7 juni 2018, KP, C-83/17, EU:C:2018:408, punkt 49). Domstolen har således slagit fast att detta protokoll gör det möjligt för den underhållsberättigade att de facto välja vilken lag som ska tillämpas på hans eller hennes yrkande om underhållsbidrag, i och med att det föreskrivs att domstolslandets lag, och inte lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist, ska tillämpas i första hand när vederbörande inkommer med sin begäran till den behöriga myndigheten i den stat där den underhållsskyldige har sin hemvist (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2018, Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, punkterna 31 och 32).

[48] Mot bakgrund av det meningsutbyte som ägde rum vid förhandlingen kan det inte uteslutas att detta särdrag är helt och hållet specifik för tysk rätt. Såvitt jag vet rör det sig emellertid om ett helt exceptionellt fall i samtliga medlemsstaters rättssystem. Enligt min mening påverkar detta i alla händelser inte den omständigheten att det ankommer på medlemsstaterna att inom ramen för sin nationella rätt säkerställa effektiviteten hos de mål som eftersträvas med unionens förordningar.

[49] Genomförandet av förordning nr 4/2009 i enlighet med artikel 24.2 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, enligt vilken barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner (se, för ett liknande resonemang och analogt, dom av den 16 juli 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, punkt 46), har således också säkerställts.

ordalydelsen eller av det sammanhang i vilket artikel 9 a i förordning nr 4/2009 ingår, eller av de mål som eftersträvas med denna förordning, vilka särskilt syftar till att säkerställa rättssäkerheten på området. Det är av detta skäl som domstolen sedan länge har betonat vikten av en fristående tolkning av bestämmelserna om behörighetsregler.

77. Enligt min mening är ansökan om rättshjälp således inte en ”motsvarande handling” i den mening som avses i artikel 9 a i förordning nr 4/2009. Denna slutsats vederläggs inte av det argument som har framförts av den tyska regeringen om att ansökan kan likställas med väckande av talan vid domstol på grund av den uppskjutande verkan av preskriptionstiden som den innebär. Ett uppskjutande av preskriptionstiden som följer av ingivandet av ansökan om rättshjälp syftar nämligen endast till att säkerställa att rätten att väcka talan vid domstol för personer som saknar ekonomiska medel skyddas under den tid som är nödvändig för att vidta de åtgärder som krävs för att erhålla dessa medel. Med andra ord anser jag att denna uppskjutande verkan är obligatorisk i en sådan situation för att säkerställa likabehandling av personer när det gäller deras möjlighet att tillvarata sina rättigheter vid domstolen.

78. Det ska dessutom framhållas att när en ansökan om rättshjälp ges in kan domstolen enligt tysk rätt visserligen kalla parterna till förhandling om det är möjligt att nå en överenskommelse. Såvida ett sådant förfarande inte är obligatoriskt,[50] vilket inte förefaller vara fallet i tysk rätt, kan det emellertid inte göra det möjligt att likställa verkningarna av förfarandet för beviljande av rättshjälp med de verkningar som ett förfarande ”i sak” har, eftersom tillämpningen av detta förfarande omfattas domstolens utrymme för skönsmässig bedömning.

79. Det ska dock påpekas att det ankommer på den nationella domstolen att bekräfta den tolkningen av nationell rätt, eftersom EU-domstolen enligt fast rättspraxis inte är behörig att tolka en medlemsstats nationella rätt.[51]

80. I den mån den hänskjutande domstolen vill få klarhet i vilka konsekvenser kvalificeringen av denna ansökan om rättshjälp har för de överväganden som rör väckande av talan vid domstol och fastställandet av dess behörighet, kan det erinras om att det enligt fast rättspraxis uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen.[52] Jag kommer således utan att uttala mig om den hänskjutande domstolens internationella behörighet att föreslå att frågan besvaras enligt följande.

81. Jag anser att den tolkningsfråga som den hänskjutande domstolen har ställt till domstolen i förevarande mål ska besvaras nekande, på så sätt att en ansökan om rättshjälp, till vilken en ansökan om ändring i fråga om underhållsskyldighet som formellt kommer att inges för det fall rättshjälp beviljas endast har bifogats i form av ett utkast, inte utgör en motsvarande handling i den mening som avses i artikel 9 a i förordning nr 4/2009.

[50] Se, analogt, det obligatoriska medlingsförfarandet i domen Schlömp.

[51] Punkt 34 i domen HanseYachts.

[52] Punkt 24 i domen HanseYachts.

IV. Förslag till avgörande

82. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen besvarar den fråga som ställts av Amtsgericht Schleswig (Distriktsdomstolen i Schleswig, Tyskland) på följande sätt:

En ansökan om rättshjälp, till vilken en ansökan om ändring i fråga om underhållsskyldighet som formellt kommer att inges för det fall rättshjälp beviljas endast bifogas i form av ett utkast, utgör inte en ”motsvarande handling” i den mening som avses i artikel 9 a i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.